

RESTABILIREA ȘI PRELUNGIREA TERMENELOR SUCCESORALE ÎN EXERCITAREA DREPTULUI LA MOȘTENIRE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: PROBLEME DE INTERPRETARE ȘI PRACTICĂ APLICATIVĂ

RESTORATION AND EXTENSION OF SUCCESSION TERMS IN EXERCISING THE RIGHT TO INHERITANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: INTERPRETATION PROBLEMS AND APPLICATION PRACTICE

CZU: 347.65/.68(478)

Iulia VIȘNEVSKAIA
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0008-1189-0383
E-mail: vishneskayay@list.ru

Introducere

Reglementarea dreptului succesoral reprezintă un domeniu fundamental al dreptului civil, având implicații semnificative asupra protecției drepturilor moștenitorilor și echilibrului economic-social. Reforma legislativă din Republica Moldova, implementată începând cu anul 2019 și continuată cu modificările adoptate în 2025, a adus schimbări importante în ceea ce privește prezumțiile legale legate de acceptarea sau renunșarea la moștenire, precum și în procedura de restabilire sau prelungire a termenelor succesoriale. Totodată, interpretarea noțiunii de „motive întemeiate” în contextul prelungirii termenelor reprezintă o provocare atât pentru practicienii dreptului, cât și pentru autoritățile judiciare.

Scopul principal al acestei cercetări este analiza critică a actualei reglementări privind termenele succesoriale și evaluarea practicii judiciare în aplicarea conceptului de „motive întemeiate”. Printre obiectivele specifice se numără identificarea principalelor probleme de interpretare și aplicare a normelor legale, evidențierea efectelor trecerii de la prezumția acceptării la prezumția renunșării la moștenire, precum și propunerea unor soluții menite să asigure claritate și predictibilitate în dreptul succesoral moldovenesc.

Pentru realizarea acestui demers, au fost utilizate metode specifice de cercetare juridică: analiza doctrinară a legislației în vigoare, studiul comparativ al modelelor succesoriale ale altor jurisdicții (în special Germania și România), precum și examinarea hotărârilor relevante ale Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova. De

asemenea, s-au aplicat metode de interpretare juridică pentru identificarea lacunelor și ambiguităților din actuala reglementare.

Importanța acestei cercetări derivă din necesitatea consolidării cadrului normativ și jurisprudențial al succesiunii, care să protejeze eficient drepturile moștenitorilor, să prevină litigiile generate de incertitudini și să asigure un echilibru între interesele creditorilor și ale succesorilor. În condițiile unor schimbări legislative și a unei jurisprudențe în dezvoltare, această analiză oferă o perspectivă relevantă pentru consolidarea securității juridice în domeniul dreptului succesoral din Republica Moldova.

De la prezumția de acceptare la prezumția de renunțare

Până la 1 martie 2019, în Republica Moldova funcționa un sistem de opțiune succesorală care poate fi descris, cu anume rezerve, ca o prezumție a renunțării moștenirii: dacă moștenitorul nu se adresa notarului în termen de 6 luni, intervenea o prezumție practică de renunțare la moștenire. Ea putea fi răsturnată, de regulă, prin proba acceptării prin intrarea în posesie sau prin repunerea în termenul expirat de acceptare a moștenirii. . Dificultățile legate de starea „adormită” (*hereditas jacens*) a moștenirii, lipsa unei cunoașteri complete a notarului asupra identității tuturor persoanelor cheamate la moștenire (succesibili) și termenele scurte de acceptare a moștenirii generau unele riscuri și dificultăți pentru drepturile succesoriale și pentru creditorii acestora. O preocupare o sridicau situațiile moștenitorilor minori sau incapabili, ale căror drepturi depindeau de reprezentanții legali, adesea aflați în conflicte de interese.

După reforma din 2019, legiuitorul a preluat modelul german bazat pe prezumția renunțării: moștenirea trecea automat, însă dacă moștenitorul nu declara renunțarea în termen de trei luni, acesta era considerat că a acceptat-o. Această abordare a asigurat mai multă flexibilitate și protecție a intereselor creditorilor, dar a generat noi dificultăți practice.

În România funcționează un sistem similar celei moldovenești până în 2019: este stabilit un termen de șase luni pentru depunerea cererii notariale de acceptare a moștenirii. În Germania, dimpotrivă, se aplică principiul transferului automat al moștenirii cu dreptul de renunțare în termen de șase săptămâni (sau șase luni dacă persoana locuiește în străinătate) [1, p. 836]. Practica Curții Europene a Drepturilor Omului subliniază, de asemenea, că termenele excesiv de scurte pot limita dreptul la moștenire ca garanție constituțională. De pildă, în cauza *Rogojină împotriva României*, Curtea Europeană a indicat două tipuri de limitări ale drepturilor. În primul rând, statul a încălcat dreptul lui Victor și Viorel Rogojină la respectarea proprietății, întrucât despăgubirea pentru imobilul naționalizat, acordată printr-o hotărâre definitivă a instanței, nu a fost niciodată plătită. În al doilea rând, termenul excesiv de scurt de șase luni pentru acceptarea moștenirii și formalismul strict al procedurilor naționale au lipsit-o pe nepoata, Silvia Rogojină, de posibilitatea de a continua procedura, în pofida legăturii sale cu bunurile familiei [6].

Aceast sistem a asigurat protecția creditorilor, dar a generat noi dificultăți, motiv pentru care, la 10 iulie 2025, a fost adoptată Legea Republicii Moldova nr. 251/2025 cu privire la unele modificări în anumite acte normative (revizuirea unor aspecte ale regimului juridic al moștenirii), care prevede o serie de schimbări majore în reglementarea moștenirii, intrând în vigoare la 1 ianuarie 2026.

Unul dintre cele mai importante modificări constă în revenirea la prezumția practică renunțării la moștenire.

Până la intrarea în vigoare a noilor norme (perioada 1 martie 2019-31 decembrie 2025), moștenirea era considerată acceptată automat de către moștenitori dacă aceștia nu și-au declarat renunțarea în termenul stabilit (trei luni de la deschiderea moștenirii). O astfel de prezumție facilitează procedurile, dar conduce adesea la consecințe nedorite pentru moștenitori, care nu reușeau să se orienteze în timp sau să obțină informații complete despre moștenire. Noile prevederi stabilesc că moștenirea este considerată neacceptată dacă moștenitorul nu întreprinde acțiuni active pentru acceptare, adică nu depune o cerere notarială certificată în termen de doisprezece luni de la deschidere. Dacă moștenitorul nu depune cererea, moștenirea se consideră renunțată de către acesta. Această trecere de la prezumția acceptării la prezumția renunțării oferă moștenitorilor mult mai mult timp și control asupra procesului, permițând o abordare mai conștientă în decizia de acceptare sau renunțare.

Conform notei de fundamentare, această modificare răspunde nevoii de a acorda moștenitorilor mai mult timp pentru o decizie rațională și informată într-o procedură complicată de moștenire [10].

Mecanismele de restabilire și prelungire a termenelor opțiunii succesoriale

Conform art. 2391 alin. (3) din Codul civil al Republicii Moldova, la cererea moștenitorului, notarul care conduce procedura succesorală poate prelungi termenul stabilit pentru renunțare sau poate stabili un termen nou, dacă moștenitorul a ratat termenul din motive justificate, iar ceilalți moștenitori nu au obiecții [3ivil]. Prin urmare, legea prevede două modalități principale de prelungire a termenului de renunțare:

- prin notar, cu condiția lipsei obiecțiilor altor moștenitori și existenței unor motive justificate pentru întârziere;
- prin instanță, dacă prelungirea notarială este imposibilă sau contestată [2, p. 474].

De la 1 ianuarie 2026, termenul de prelungire se va aplica și punctului esențial – acceptării active a moștenirii. Prelungirea și restabilirea termenelor vor cuprinde acum nu doar renunțarea, ci și acceptarea moștenirii. Legea nr. 251/2025 prevede direct posibilitatea prelungirii și restabilirii termenului prin:

- notar, dacă moștenitorul justifică motivele întemeiate și nu există obiecții;
- instanță, dacă situația este controversată sau prelungirea la notar nu este posibilă.

Astfel, legiuitorul a extins semnificativ sfera de aplicare a instituției prelungirii termenelor, eliminând limitările vechii redacții a art. 2391. Noua reglementare reflectă nu doar posibilitatea renunțării, ci și pe cea a acceptării active a moștenirii, conform principiului egalității drepturilor moștenitorilor în exercitarea opțiunii succesoriale. În plus, reforma a consolidat rolul notarului ca actor principal în reglementarea raporturilor succesoriale și a redus necesitatea excesivă a recurgerii la instanță, ceea ce trebuie să conducă la simplificarea procedurilor și diminuarea încărcării sistemului judiciar. Extinderea atribuțiilor privind prelungirea termenelor nu doar că înlătură lacunele vechiului regim juridic, dar și contribuie la formarea unui sistem succesori mai predictibil și echilibrat.

Problema interpretării conceptului de „motive justificate”

Prezumpția acceptării și cea a renunțării au în comun o problemă nerezolvată – lipsa unei definiții clare a „motivului justificat”.

Nici actuala redacție a Codului Civil, nici Legea nr. 251/2025 nu conțin o listă exhaustivă sau indicativă a motivelor justificate, lăsând notarilor și instanțelor o largă marjă de apreciere. Această subiectivitate creează incertitudine pentru moștenitori și poate genera conflicte și litigii.

Analiza doctrinară a sistemului actual evidențiază aspecte-cheie:

- subiectivitatea evaluării. Moștenitorii, notarii și judecătorii interpretează diferit ce constituie un motiv justificat. De exemplu, motivele frecvent menționate sunt boala moștenitorului, șederea peste hotare, lipsa de informații, erori în comunicare sau situații de urgență. Însă absența unor criterii clare reduce certitudinea juridică.
- baza probatorie. Nu există cerințe transparente privind documentele și probele care să confirme motivul justificat, complicând analiza cererilor și generând controverse.
- diversitatea practicii judiciare. Instanțele, bazându-se pe opiniile și experiența proprie, adoptă decizii diferite, creând incertitudine juridică și prelungind procesele.

Astfel, fiecare caz este evaluat individual, iar natura subiectivă a deciziei duce la rezultate neuniforme.

Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 7-17 (denumită în continuare – Legea 100/2017) definește categoriile și ierarhia actelor normative, principiile și etapele procesului legislativ, cerințele principale privind structura și conținutul actului normativ ș.a. În special, conform art. 54 alin. (1) lit. a) și alin. (5), conținutul proiectului trebuie exprimat într-un limbaj simplu, clar și concis, eliminând orice ambiguitate; dacă un concept sau termen poate fi interpretat în mod diferit, în proiect trebuie stabilit sensul contextual pentru a asigura o înțelegere corectă și a evita interpretările contradictorii [9].

Din prevederile Legii 100/2017 rezultă că textul unui act normativ trebuie să elimine orice ambiguitate; conceptele sunt utilizate într-un singur sens, conform terminologiei juridice. Cu alte cuvinte, conținutul actului normativ trebuie să fie clar, precis și lipsit de orice ambiguități sau incertitudini.

Prin urmare, nici actuala redacție a Codului civil, nici Legea 251/2025, nedezevăluind conținutul termenului „motive justificate”, nu rezolvă problema clarificării acestuia și indică nerespectarea prevederilor Legii 100/2017.

Doctrina științifică privind motivele justificate în dreptul succesoral din România și Federația Rusă

În doctrina din Republica Moldova, România și Federația Rusă, problema evaluării motivelor justificate este tratată diferit, aceste diferențe derivând din evoluția istorică a sistemelor de drept și particularitățile legislațiilor naționale.

În Republica Moldova, pe baza analizei actelor normative în vigoare și a literaturii științifice, se constată că doctrina și practica judiciară în domeniul instituției motivelor justificate sunt în curs de formare; nu există metodologii și clasificări bine definite pentru evaluarea acestora.

În România, dreptul de moștenire se realizează în termen de un an de la data deschiderii moștenirii (art. 1103 Cod Civil român). În special, art. 1103 alin. (3) precizează că asupra termenului de exercitare a dreptului de moștenire „se aplică dispozițiile Cărții a VI-a privind suspendarea și întreruperea termenului de prescripție”, mai exact articolele 2523-2543 din Codul Civil român [4]. Totuși, VERESS E. și SZEKELY J., în lucrarea „Drept civil: moștenirea, liberalitățile”, exprimă dezacord cu poziția conform căreia termenul de un an pentru opțiunea succesorală ar fi termenul de prescripție, subliniind că este un termen special cu un regim juridic distinct, ceea ce reflectă mai bine integritatea și indivizibilitatea instituției succesiunii [15, p. 120].

Conform art. 2522 Cod Civil român, persoana care, din motive justificate, nu a putut exercita dreptul în termenul prevăzut poate solicita instanței restabilirea termenului și judecarea cauzei [4]. Din această normă rezultă două cazuri principale: primul – când moștenitorul nu a putut exercita opțiunea succesorală din cauza unor împrejurări fortuite, și al doilea – când obstacolele au fost motivate și nu țin de culpa moștenitorului.

În situația forței majore, termenul este suspendat automat pentru perioada în care aceste împrejurări persistă. În alte cazuri de motive justificate, instanța poate restabili termenul dacă există o imposibilitate obiectivă a moștenitorului de a-și exercita dreptul la timp. Practica judiciară confirmă că restabilirea este posibilă doar dacă întârzierea nu se datorează vinovăției moștenitorului [13, pp. 181-183].

Această construcție juridică urmărește echilibrarea protecției moștenitorilor confrunțați cu dificultăți obiective și necesitatea soluționării în termene a relațiilor succesoriale.

Conform art. 2532 Cod Civil, cursul prescripției nu începe sau, dacă a început, se suspendă în situațiile prevăzute de lege.

Această prevedere stabilește diverse împrejurări care pot suspenda prescripția, cum ar fi serviciul în forțele armate în timpul mobilizării sau stării de război [13, pp. 181-183].

Astfel, reglementarea termenelor succesoriale în România combină un termen fix de un an pentru exercitarea opțiunii succesoriale cu mecanismele de suspendare sau restabilire. Legiuitorul admite direct posibilitatea restabilirii în cazul existenței motivelor justificate, însă nu stabilește criterii clare pentru calificarea acestora, lăsând instanțelor o largă discreție în aplicarea instituției.

În Federația Rusă, problema interpretării motivelor justificate a fost analizată în detaliu, confirmat de art. 1155 Cod civil al Federației Ruse [5] și de Hotărârea Plenului Curții Supreme nr. 9 din 29 mai 2012 cu privire la practica judiciară în cazurile de moștenire (denumită în continuare Hotărârea nr. 9). Conform art. 1155 alin. (1), instanța poate restabili termenul de acceptare a moștenirii și recunoaște moștenitorul că a intrat în posesie dacă sunt îndeplinite două condiții: moștenitorul nu știa și nu putea ști de deschiderea moștenirii sau a ratat termenul din alte motive justificate, solicitând instanței această restabilire în termen de șase luni de la încetarea obstacolelor [8, p. 474].

Această normă stabilește două baze pentru restabilirea termenelor:

- „necunoașterea justificată”, când moștenitorul nu știa și nu putea ști despre moștenire;
- „inacțiunea justificată”, când moștenitorul știa despre moștenire, dar a ratat termenul din motive justificate.

În literatura de specialitate se evidențiază că instanțele nu diferențiază clar aceste două baze juridice, ceea ce conduce la pierderea esenței conceptului de necunoaștere justificată și concentrare preponderentă pe demonstrarea existenței altor motive justificate.

Această teorie este susținută și de cercetătorul rus Serghei Borisovici Serenko în lucrarea sa din 2024 „Restabilirea termenului pentru acceptarea moștenirii: probleme complexe de teorie și practică”, unde concluzionează că instanțele ignoră formula necunoașterii justificate [12, p. 18].

În ceea ce privește a doua bază, trebuie menționat că din punct de vedere substanțial instanța restabilește termenele recunoscând motivarea justificată a întârzierii. Codul civil rus nu conține o listă exhaustivă a acestor motive, iar unii autori consideră că elaborarea unei liste precise nu este oportună.

Astfel, în articolul din 2024 „Principiul raționalității ca criteriu pentru recunoașterea motivelor justificate: particularități ale reglementării normative” (autori: Sumenkova S.Iu., Galkina A.Iu., Semionova P.A.), se afirmă că legiuitorul nu poate întocmi o listă exhaustivă a situațiilor din viața reală care pot ține de categoria motivelor justificate în diverse ramuri ale dreptului, deoarece acest concept este neli-

mitat ca volum [14, p. 218]. În consecință, autorii apreciază că principiul raționalității doctrinare devine criteriul cheie pentru definirea motivelor justificate.

Evaluarea motivelor justificate trebuie să se bazeze pe principiile buneii credințe și raționalității, excluzând abuzul de drept. Astfel, raționalitatea ca criteriu este un instrument esențial pentru echilibrarea intereselor statului și drepturilor cetățenilor în diferite domenii juridice. Acest criteriu permite luarea în considerare a particularităților fiecărui caz, favorizând o aplicare mai echitabilă și umană a normelor juridice. Principiul raționalității servește nu doar ca bază pentru decizii motivate, ci și pentru formarea culturii juridice a societății. El trebuie să fie fundamentul prevenirii arbitrarului și asigurării protecției drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor [14, p. 221].

Opinii similare exprimă E.A. Hodîrieva și P.M. Hodîrev în lucrarea lor din 2023 „Boala ca motiv justificat pentru restabilirea termenului de acceptare a moștenirii”, susținând că întocmirea unei liste a motivelor justificate este imposibilă din cauza diversității acestora [7, p. 147].

Totuși, având în vedere creșterea practicii judiciare în domeniul dreptului succesoral și pentru a sistematiza și unifica aplicarea normelor, inclusiv clarificarea criteriilor restabilirii termenelor pentru acceptarea moștenirii și reglementarea modului de soluționare a litigiilor legate, Curtea Supremă a Federației Ruse a adoptat Hotărârea Plenului din 29 mai 2012 nr. 9 „Cu privire la practica judiciară în cazurile de moștenire”.

O atenție specială se acordă punctului 40 din această hotărâre, care conține explicații referitoare la motivele justificate pentru depășirea termenelor. De la publicarea sa în „Gazeta Rusă” la 6 iunie 2012, acest act a devenit una dintre sursele normative fundamentale pentru organele judiciare și practicienii dreptului succesoral din întreaga Rusie.

Hotărârea nr. 9 evidențiază circumstanțe personale care pot împiedica depunerea la timp a cererii: boală gravă, stare de neputință, analfabetism și alte motive similare. Totuși, problemele de sănătate de scurtă durată, necunoașterea normelor juridice sau lipsa informațiilor nu sunt considerate motive justificate.

Este important de subliniat că nu contează doar faptul bolii sau al altui impediment, ci durata și caracterul său insurmontabil, excluzând posibilitatea solicitării în termen. Aceste circumstanțe includ misiuni îndelungate, serviciul militar, detenția, ascunderea informațiilor și necesitatea îngrijirii permanente a rudelor grav bolnave.

Dificultatea înțelegerii conceptului de „motive justificate” este de asemenea abordată în comentariile la articolele 1110–1185, 1224 din Codul Civil al Federației Ruse (2018). Se remarcă dificultățile privind probele pentru justificarea motivelor și discreția judecătorului în stabilirea faptului acceptării moștenirii. De asemenea, se subliniază că simpla necunoaștere nu este motiv justificat: important este să se determine de ce moștenitorul nu știa și care au fost împrejurările care i-au împiedicat

să afle informații despre defunct și decesul acestuia. Aceste împrejurări trebuie să fie obiective, insurmontabile și iertătoare pentru moștenitor [11, p. 365].

Cu alte cuvinte, motivele justificate sunt circumstanțe personale ale moștenitorului care generează obstacole obiective pentru exercitarea dreptului său. În acest sens, necunoașterea legislației sau lipsa experienței nu sunt considerate motive justificate.

Astfel, Hotărârea nr. 9 introduce noțiunea de „inacțiune justificată”, dar nu clarifică „necunoașterea justificată”. Inacțiunea justificată este interpretată clar: dacă moștenitorul știa, dar nu a acționat, motivul poate fi doar un impediment obiectiv. Totuși, problema recunoașterii necunoașterii ca motiv justificat rămâne controversată.

Având în vedere timpul trecut de la adoptarea acestei hotărâri, statistica judiciară din RF continuă să arate un număr mare de cazuri privind restabilirea termenelor de acceptare a moștenirii, confirmând actualitatea problemei. Numai în 2023, din 136.707 litigii succesoriale, peste 38.000 au vizat restabilirea termenelor sau acceptarea moștenirii, dintre care aproximativ 13% au fost legate de restabilirea termenelor depășite.

În concluzie, se poate afirma că abordările privind motivele justificate în doctrina și practica judiciară din Moldova, România și Rusia prezintă particularități distincte. Știința și practica rusă demonstrează un interes major și o aprofundare a problemei, însă nu se poate susține că problema calificării motivelor justificate pentru restabilirea termenelor depășite este definitiv rezolvată în Rusia. În România, abordările sunt mai formalizate, conform specificului sistemului juridic. În Moldova, problema este încă în dezvoltare activă, reflectând o anumită incertitudine legislativă.

Aceste diferențe se explică prin evoluția istorică și particularitățile legislative ale fiecărei țări și reprezintă un subiect de interes pentru cercetări științifice și practice viitoare.

Practica judiciară

În continuare vom examina unei spețe din jurisprudența națională recentă:

1) Hotărârea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova (Cauza nr. 2ra-927/22 2-20118446-01-2ra-04072022 din 21 septembrie 2022)

Serghei Nicitin a aflat despre moartea tatălui său și moștenire abia după mulți ani de la deces și obținerea unui certificat de moștenitor pentru moștenirea vacantă în favoarea statului. În același timp, el a declarat că este singurul moștenitor legal. Normele constituționale și Codul Civil al Republicii Moldova cer depunerea unei cereri de acceptare a moștenirii în termenele stabilite de legislație. În acest caz, reclamantul a ratat aceste termene, dar nu a reușit să dovedească existența unor motive întemeiate pentru nerespectarea termenului. Instanța de fond a recunoscut că nu există dovezi de acceptare a moștenirii de către reclamant, iar certificatul de moștenitor pentru moștenirea vacantă a fost emis în mod legal. Curtea de Apel a

menținut decizia, menționând că reclamantul nu a justificat nerespectarea termenelor cu motive întemeiate și documentate. Curtea Supremă de Justiție a respins recursul. Cazul demonstrează rigoarea abordării sistemului judiciar moldovenesc cu privire la termenele de moștenire și subliniază importanța înregistrării legale în timp util a drepturilor de moștenire. Dacă moștenitorul ratează termenul și nu prezintă motive întemeiate, instanțele, de regulă, refuză restabilirea termenului și recunosc drepturile de moștenire pierdute.

2) Hotărârea Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova (Cauza nr. 2ra-1081/2022 2-19059996-01-2ra-08082022 din 19 octombrie 2022)

În acest caz, reclamanta Tatiana Cibote a ratat termenul de acceptare a moștenirii după decesul tatălui său. Instanța a constatat că ea cunoștea decesul, a participat la înmormântare și a avut posibilitatea de a depune o cerere la notar, dar nu a făcut-o. Lipsa motivelor întemeiate pentru nerespectarea termenului (care trebuiau confirmate documentar) a fost motivul refuzului de restabilire a termenului și de recunoaștere a drepturilor sale asupra moștenirii. Instanța a subliniat caracterul strict al termenului de trei luni stabilit prin lege pentru renunțarea sau acceptarea moștenirii și necesitatea respectării acestuia în absența dovezilor de întemeiere a ratării. Această decizie reflectă practica tipică pentru Moldova, unde instanțele, în absența unor motive întemeiate clare și documentate, nu restabilesc termenele ratate, chiar dacă moștenitorul motivează ratarea cu considerații subiective. Aceasta confirmă importanța adresării în timp util la notar și necesitatea colectării dovezilor privind motivele întemeiate pentru nerespectarea termenelor pentru protejarea drepturilor moștenitorilor.

Astfel, analizând hotărârile Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova prezentate mai sus, se poate observa că în primul caz abordarea instanței este strictă, accentul fiind pus pe certitudinea juridică și obligația moștenitorului de a înregistra drepturile în timp util (reclamantul a ratat termenul, dar nu a dovedit motive întemeiate); în al doilea caz, instanța aplică în mod constant criteriul formal - lipsa unor obstacole dovedite înseamnă pierderea dreptului (reclamanta știa de deces și avea posibilitatea să declare moștenirea, dar nu a făcut-o, nu au fost prezentate motive întemeiate).

Practica Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova demonstrează echilibrul a două tendințe:

- De protecție (umanistă): termenul poate fi restabilit dacă moștenitorul dovedește obstacole obiective și documentate (boală, aflarea în străinătate, lipsa de informații).
- Formalistă (strictă): dacă nu se dovedesc motive întemeiate, instanțele refuză, chiar dacă moștenitorul se referă la circumstanțe personale sau subiective.

Astfel, pentru a proteja dreptul la moștenire, elementul cheie este baza de dovezi, care continuă să aibă un caracter nu strict declarat, ci de evaluare.

Concluzie

În practica de aplicare a legii a Republicii Moldova, problemele de restabilire și prelungire a termenelor succesoriale și de determinare a motivelor întemeiate rămân astăzi printre cele mai dificile și contradictorii. Reforma adoptată în 2025 este un pas înainte, deoarece extinde cadrul temporal pentru exprimarea voinței moștenitorilor, consolidează rolul notarului și crește nivelul de protecție a creditorilor. Cu toate acestea, înțelegerea de către notari și instanțe a conceptului de „motive întemeiate” continuă să fie evaluată în mod subiectiv: unii dintre ei iau în considerare un spectru larg de circumstanțe - de la boala gravă a moștenitorului până la rezidența sa în afara țării; alții aderă la o abordare formală, recunoscând doar obstacolele insurmontabile ca fiind întemeiate. O astfel de abordare eterogenă duce la incertitudine juridică, creează riscuri pentru moștenitori și, de asemenea, împiedică formarea unei practici judiciare uniforme. Drept urmare, litigiile succesoriale sunt adesea întârziate și devin o sursă de tensiune socială suplimentară. Astfel, problemele de prelungire și restabilire a termenelor succesoriale în Moldova rămân relevante și necesită cercetări suplimentare și discuții practice.

Având în vedere analiza efectuată, propunem următoarele:

- 1) de a introduce în Codul Civil al Republicii Moldova o listă închisă sau orientativă a motivelor întemeiate;
- 2) de a elabora explicații judiciare ale Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova pentru unificarea practicii;
- 3) se propune clasificarea motivelor întemeiate în patru grupe:
 - a) circumstanțe medicale (boală, dizabilitate, spitalizare);
 - b) circumstanțe sociale și familiale (îngrijirea unui copil, decesul unei rude apropiate);
 - c) circumstanțe juridice (neprimirea notificării, erori ale notarului);
 - d) circumstanțe externe obiective (dezastre naturale, situații de urgență, acțiuni militare).

Bibliografie:

1. Bürgerliches Gesetzbuch din 18.01.1896. În: Bundesgesetzblatt, 2022, 1488 p.
2. Cazac O. Drept civil. Moștenirea. Chișinău: Bons Offices, 2022, 900 p.
3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107/2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 66-75.
4. Codul civil al României nr. 287/2009. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409, din 10 iunie 2011.
5. Codul civil al Federației Ruse nr. 3011/1994 nr. 51-FZ. În: Colecția legislativă a Federației Ruse, 1994, nr. 32.

6. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Cauza Rogojină împotriva României, Cererea nr. 6235/04, hotărârea din 19 ianuarie 2010, disponibilă la: <https://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Rogojin%C4%83-%C3%AEmpotriva-Rom%C3%A2niei.pdf>, accesat la 17 septembrie 2025.
7. Ходырева Е.А., Ходырев П.М. Болезнь как уважительная причина для восстановления срока принятия наследства. В: Применение закона, 2023, № 4, с. 146–155.
8. Hotărârea Plenumului Curții Supreme a Federației Ruse din 29 mai 2012 nr. 9 „Despre practica judiciară în cauzele de succesiune”. În: Buletinul Curții Supreme a Federației Ruse, nr. 7, 2012.
9. Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 7-17.
10. Nota informativă la proiectul Legii Republicii Moldova nr. 251/2025 cu privire la unele modificări în anumite acte normative. Chișinău, 2025, disponibilă la: www.parlament.md, accesat la 17 septembrie 2025.
11. Петров Е.Ю. Право наследования: постстатьяльный комментарий к статьям 1110, 1185, 1224 Гражданского кодекса Российской Федерации. В: М Logos, 2018. 656 с.
12. Серенко С.Б. Восстановление срока для принятия наследства: сложные вопросы теории и практики. В: Гражданское право, 2024, № 6, с. 17–20.
13. Stănciulescu L. Curs de drept civil. Succesiuni. București: Editura Hamangiu, 2012, 293 p.
14. Суменьков С.Ю., Галкина А.Ю., Семёнова П.А. Принцип рациональности как критерий признания уважительной причины: специфика нормативного регулирования. В: Юридические науки, 2024, № 11, с. 217–221.
15. Veress E., Szekely J. Drept civil: moștenirea, liberalitățile. Ediția a 2-a revizuită și adăugită. București: C. H. Beck, 2020, 171 p.